

УДК [371. 214:378](438)

ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ РАМКИ КВАЛІФІКАЦІЙ

Інна Нестеренко

У статті презентовано досвід модернізації навчальних програм у змісті вищої освіти Польщі на основі запровадження Національної рамки кваліфікацій, що пов'язано з освітніми реформами у сучасному глобалізаційному світі. Запровадження кваліфікаційних рамок є важливою освітньою новацією сьогодення, яка охоплює всі кваліфікаційні рівні вищої освіти: бакалавр, магістр, доктор.

Ключові слова: навчальна програма, зміст вищої освіти, Національна рамка кваліфікацій, реформа вищої освіти, Болонський процес, результати навчання.

Розвиток глобалізаційних процесів та економіка знань спричинили суттєві зміни структурних та функціональних характеристик європейських систем вищої освіти. Сьогодні країни-учасниці Болонського процесу проводять найбільш радикальні реформи, спрямовані на підвищення національної та глобальної конкурентоздатності навчальних закладів. Однією із структурних реформ є запровадження кваліфікаційних рамок, що є чи не найважливішою освітньою новацією сьогодення, яка охоплює всі структури кваліфікацій трьох циклів вищої освіти: бакалавр, магістр, доктор. Запровадження кваліфікаційних рамок до вищої освіти Польщі стало можливим із прийняттям оновленої версії Закону «Про вищу освіту» (18 березня 2011 р.), у котрій було введено нове поняття «рамки кваліфікацій».

Процес реформування змісту вищої освіти сусідньої нам країни Польщі став причиною посилення інтересу багатьох вітчизняних дослідників (Є. Стадний, О. Рось, М. Зубрицька, В. Луговий, Ю. Рашкевич) до цієї проблеми. Серед польських освітян, котрі присвятили праці актуальним питанням реформування змісту освіти, слід відзначити Т. Сариуша-Вольські, А. Красневського, Г. Кужинського, Е. Хмілецьку, А. Матукін-Шумлінську та ін. Усі праці цих дослідників більшою чи меншою мірою стосуються модернізації змісту освіти, а саме процесу проектування навчальних програм.

Метою статті є обґрунтування процесу модернізації змісту вищої освіти Польщі, ключовим етапом якого є проектування навчальних програм за новими вимогами оновленого закону «Про вищу освіту».

Оновлений Закон «Про вищу освіту» в Польщі (став чинним з 1 жовтня 2012 року) запроваджує Державні рамки кваліфікацій до змісту вищої освіти, котрі вносять суттєві зміни до методики проектування навчальних програм. Введений до нового закону поняттєво-термінологічний апарат пропонує нову, відмінну від донині існуючої, систему, ключовим терміном у якій є *програма*

навчання, а запровадження Європейських та Державних рамок кваліфікацій до вищої освіти Польщі є джерелом принципових змін та перелому в методиці проектування навчальних програм. Студенти, які розпочали навчання з 1 жовтня 2012 року, працюють за вимогами нової програми навчання, погодженої з Державними рамками кваліфікацій; навчальні заклади проходять процес акредитації теж за новими правилами.

На відміну від донині існуючих програм, які ґрунтувалися на змісті навчання, нові програми базуються на його результатах. Використання результатів навчання як основи проектування програм в освітньому процесі є наслідком переведення уваги з викладача на студента, з навчання на учіння, а також усвідомлення того, як саме можна досягти дидактичних цілей у вищій освіті аби здобути потрібні знання, вміння та компетенції. Відомий польський науковець, експерт болонського процесу Томаш Сариуш-Вольські відзначає, що результати навчання завжди були, є і будуть, але сьогодні вони стоять у центрі уваги. Досягненню та підтвердженню результатів навчання сприяє навчальний (дидактичний) процес та організація навчання [7].

Отже, перед навчальними закладами постають нові вимоги, які полягають у:

- запровадженні нової концепції навчання, в якій результати є віссю побудови цілої системи навчання;
- створенні документації, пов'язаної з новими вимогами до навчання у ВНЗ.

Так, під час болонського семінару «Запровадження навчальних програм, опрацьованих на основі Державних рамок кваліфікацій для вищої освіти», котрий відбувся 11 грудня 2012 року у Познані (Університет імені Адама Міцкевича), було порушено питання інструментів, необхідних для проектування навчальних програм, розроблених відповідно до цілей національної рамки кваліфікацій вищої освіти [8]. Порівняно з традиційним, розроблення нового підходу до проектування програми навчання сьогодні є чинником великих змін у змісті вищої освіти Польщі (див. табл.1 і рис. 1).

Таблиця 1

Традиційний і новий підходи до проектування навчальної програми

Традиційний підхід до проектування програми	Сучасний (новий) підхід до проектування програми
1. Вихідним матеріалом був стандарт для напряму підготовки: <ul style="list-style-type: none"> • затверджений міністром освіти; • описаний за допомогою змісту навчання. 2. Була можливість створення: <ul style="list-style-type: none"> • макронапряму; • міждисциплінарного навчання; • єдиного напряму підготовки 	1. Навчальний заклад сам пропонує напрями підготовки, а також опрацьовує і затверджує результати навчання для програми: <ul style="list-style-type: none"> • рішення приймає сенат навчального закладу у формі ухвали; • рішення є остаточним, якщо навчальний заклад має певні академічні повноваження; • якщо ж навчальний заклад не має таких повноважень, то остаточне рішення приймає міністр освіти

З уведенням нових правових норм перед науковцями постає багато питань, котрі стосуються змісту вищої освіти. Відомі науковці Е. Бренер та Й. Нейс (J. Niehs) підкреслюють, що створення програм навчання підлягає різного виду юридичним актам, стандартам, настановам, які утворюють визначену ієрархію регулювання, починаючи від міжнародного рівня [2]. Ці рівні представлено на рисунку (див. рис. 1).

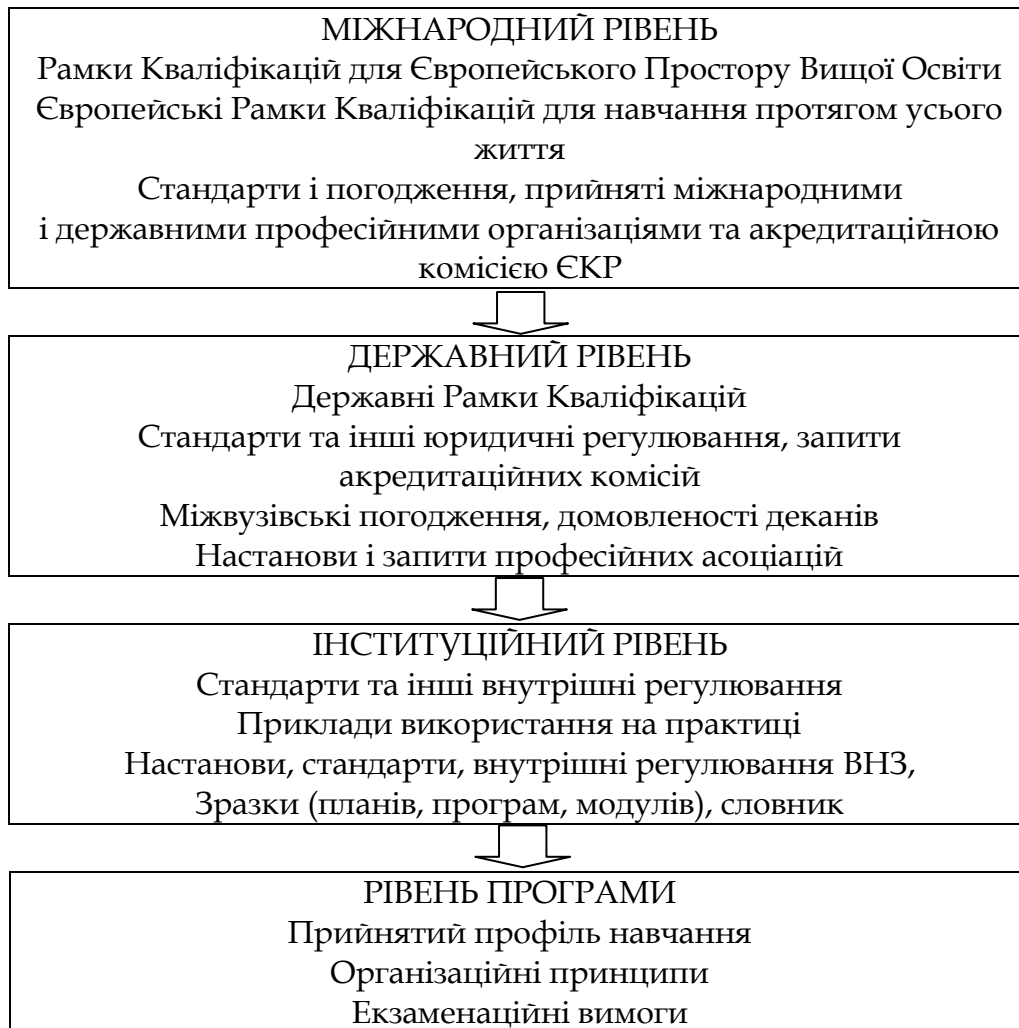

Рис. 1. Ієрархічні рівні створення програми навчання

Ієрархічна залежність на рис. 1 вказує на те, що при створенні програми навчання необхідно є ідентифікація та використання документів, що регулюють мету та результати навчання, а також програмний зміст, які узгоджені на міжнародному, європейському, державному та вузівському рівнях.

Методика проектування нової програми навчання складається із п'яти етапів: концептуальний, планування та визначення вимог, проектування, імплементації, тестування та оцінювання (див. рис. 2) [4].

Перший етап характеризується визначенням потреб, пов'язаних із плануванням навчальної програми, попереднім визначенням цілей і результатів навчання, врахуванням прогнозу на ринку праці для випускників, визначенням готовності навчального закладу до фінансування планування програми.

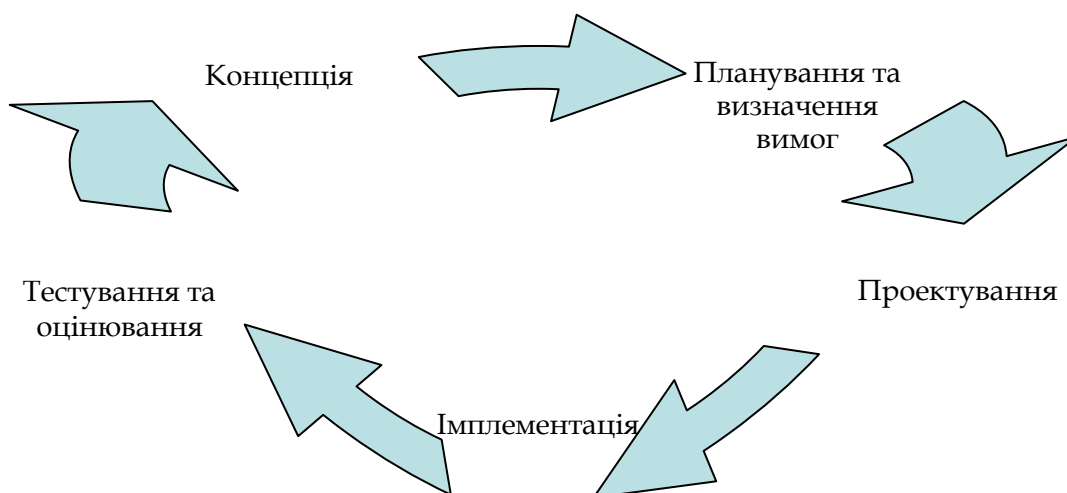

Рис. 2. Цикл проектування програми навчання

Етап планування та окреслення вимог включає участь усіх зацікавлених сторін: окреслення рівня та профілю навчання, на яких здійснюватиметься реалізація навчальної програми; перелік національних і міжнародних проектів, спрямованих на визначення результатів навчання для напряму підготовки, в рамках якого буде створена програма.

Третій етап – проектування – включає розробку чіткого опису результатів навчання для всіх категорій: знання, навички та компетенції, опрацювання набору предметів, тем і змісту окремих модулів, призначення навичок та компетенцій окремим модулям, підбір окремим предметам чи модулям відповідних типів занять та методів навчання, підготовка опису предметів (модулів), визначення навчального навантаження і відповідність кредитів ECTS певним предметам (модулям).

Наступний етап – імплементація – передбачає підготовку детального опису предметів (модулів), а також виконання необхідної адміністративної діяльності, пов'язаної із затвердженням навчальної програми, що вимагається навчальним закладом.

І, нарешті, останній етап передбачає:

- при проектуванні навчальної програми – перевірку відповідності програми зі всіма рекомендаціями та забезпечення досягнення результатів навчання;
- при реалізації навчальної програми – здійснення програмної оцінки на кінець першого циклу навчання, а також розробку циклічного повторення оцінки, у відповідності до внутрішніх процедур, котрі здійснюються у ВНЗ;
- зовнішня оцінка (акредитація) програми навчання;
- участь різних зацікавлених сторін в оцінці програми;
- перевірка коректності віднесення кредитів окремим модулям;
- перевірка відповідності між встановленими та реальними компетенціями, які мають отримати студенти.

Розроблення навчальної програми передбачає укладання таких основних елементів:

1. Загальна характеристика напряму підготовки.
2. Опис запланованих результатів навчання.

3. Опис програми навчання:
 - перелік модулів;
 - навчальний план;
 - способи верифікації досягнених результатів навчання.
4. Умови та методи навчання.
5. Опис внутрішньої системи забезпечення якості (див. рис. 4) [3].

Щодо назви напрямку підготовки, варто підкреслити, що нові юридичні регулювання дають ВНЗ значну свободу у сфері утворення напрямів навчання, а зокрема, визначення їх тематики та назв. Однак, при прийнятті таких рішень, варто звернути увагу на те, аби назва напрямку (в тому числі і назва спеціальностей) була адекватна до змісту програми навчання, а особливо передбачуваних результатів навчання [5].

Отже, урахування національних рамок кваліфікацій у Польщі, з одного боку, значно збільшило автономію університетів у розробці навчальних програм, з іншого – не внесло суттєвих змін до структури польської системи вищої освіти. Основна структура – це двоступеневе навчання. Відповідно до нових правил, лише чотири галузі (медична, стоматологічна, фармацевтична та ветеринарна) будуть вивчатися тільки на магістерських студіях, натомість така група напрямів, як право чи психологія, котрі до цього часу вивчалися лише на магістерських студіях, може освоюватися також у двоступеневому навчанні.

Підводячи підсумок, зазначимо, що запровадження модернізованого закону «Про вищу освіту» та виконання розпоряджень, що містять інформацію щодо проектування та підготовки документації для навчальної програми мають у собі багато нових елементів, відсутніх у донині існуючому підході, пов'язаних, зокрема, з визначенням результатів навчання та окресленням способів перевірки цих результатів. Із введенням нового закону в дію Польща остаточно відмовилася від централізованих стандартів вищої освіти і зробила революційний крок до повної академічної свободи, а отже, й до університетської автономії.

Список використаних джерел:

1. Brenner E., Niehs J. Curricula Development based on Learning Outcomes – An Austrian Case. Implementing Competence Orientation and Learning Outcomes in Higher Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.he-leo-project.eu/he_leo-handbook/processes_and_practices/curricula-development-based-on-learning-outcomes-2013-an-austriancase/
2. Kraśniewski A. Jak przygotować programy kształcenia zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego? [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/szkolnictwo/20111107.
3. Prager K. HE_LeO (Competence Orientation and Learning Outcomes in Higher Education). 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.he-leo-project.eu/>.
4. Rozporządzenia w sprawie warunków prowadzenia studio [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.umk.pl/ksztalcenie/formy/minimum/roz_MNISW_05102011_%20war_prow_studiow.pdf
5. Seminarium Bolońskie [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.krasp.org.pl/pliki/75046a2471ee446bff14b36510c17afe.pdf>
6. Saryusz-Wolski T. Budowa programu studiów na bazie efektów kształcenia (nauki techniczne) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/Finansowanie/fundusze_europejskie/PO_KL/KRK/20101109/20101109_UWM_warsztat_T.Saryusz-Wolski.pdf.
7. Saryusz-Wolski T. Narzędzia niezbędne we wdrażaniu programów kształcenia opracowanych zgodnie z założeniami Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ekspercibolonscy.org.pl/sites/ekspercibolonscy.org.pl/files/program_final_111212_5.pdf.